

Ühiskonna sidusus ja kerksus

Ühtse ja tugeva riigi eelduseks on vankumatu kaitsetahe ja valmisolek üksteist aidata. Mida rohkem inimesi saab hakkama ohtlikes olukordades ja kriisides, seda rohkem saab riik keskenduda nende aitamisele, kes on suurimas ohus. Igal inimesel on oluline roll, et ka kriiside lõppedes taastuksime nendest võimalikult kiiresti. Elanikkonnakaitse põhimõtete juurutamine on kriisikindluses suure arengu toonud, kuid tegu on elukestva õppega, kus tuleb teadmisi pidevalt arendada ja meelde tuletada.

RIIGI JUHTKONNA OLUKORRATEADLIKKUSE TAGAMINE: RK, VÄM, KAM, SIM¹

Riigikantseleis on riigi situatsioonikeskus (SITKE), kes seirab pidevalt (24/7) riigi julgeoleku ja kriiside seisukohalt olulisi suundumusi, et peaministril, valitsusliikmetel ning teistel võtmeisikutel oleks teavet rahvusvaheliste ja riigisiseste sündmuste kohta.

Regulaarseid ülevaateid teevad teisedki asutused: Välisministeerium välispoliitilistest arengusuundadest, Kaitseministeerium sõjalisest kaitsest ning Siseministeerium sisekaitsest ja -julgeolekust. Siia on kaasatud ka Kaitsevägi, Välisluureamet ja Kaitsepolitsei amet.

RIIGI JUHTIMISE JA OTSUSETEGEMISE TAGAMINE, SH ÕIGUSAKTID: RK, JDM, SIM, KAM, VÄM, RAM, REM¹

Vabariigi President ja Riigikogu on põhiseaduslikud institutsioonid ning praegune õigusruum neile riigikaitseülesandeid ei määra. Küll aga on riigikaitseülesanded täitevvõimul, muu hulgas Riigikantseleil, kelle ülesanne on tagada peaministri ja Vabariigi Valitsuse toimepidevus, sh otsuste vastuvõtmine. Peaminister juhib Vabariigi Valitsuse julgeolekukomisjoni tegevust, kõrgendatud kaitsevalmiduse korraldamist ja sõjaseisukorra lahendamist. Ta on erakorralise seisukorra juht, kellel on eriseadustest tulenevalt õigus võtta vastu otsuseid olukorra lahendamiseks.

Vabariigi Presidendi, Riigikogu, peaministri, Vabariigi Valitsuse, ministri ja omavalitsuste õigusaktid tuleb avaldada Riigi Teataja veebilehel. Õigusaktide ettevalmistamisel tuleb arvestada hea õigusloome reeglitega, mida kontrollib Justiits- ja Digiministeerium. Olulisemad õigusaktid tõlgitakse ka inglise keelde, et tagada teiste riikide kodanike ligipääs õigusaktidele.

RIIGI KRIITILISTE ANDMEKOGUDE JA INFOSÜSTEEMIDE TAGAMINE: HTM, JDM, KAM, KLIM, SIM, RAM, REM¹

Riigil on mitmeid andmekogusid, mis tagavad vajaliku info talletamise ning liikumise, näiteks rahvastikuregistris on peamised isikuandmed, töötamise registris töötamisega seotud info, tsiviiltoetuse registris riigikaitseks vajalike vahendite info, äriregistris on kõigi Eestis registreeritud juriidiliste isikute andmed, Rahvusarhiiv tagab arhivaalide kogumise ja säilitamise.

Riigi IT-süsteeme haldavad ja arendavad Riigi Infosüsteemi Amet; Riigi IT Keskus, Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus, küberväejuhatuse, Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus, Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus, Rahandusministeeriumi Infotehnoloogiakeskus, Registrate ja Infosüsteemide Keskus, Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet.

RIIGI KRIITILISTE DIGITEENUSTE, SH E-ID TAGAMINE: JDM¹

Eestis on kasutusel digiallkirjastamine ja e-teenused, e-valitsus ja terviseportaal, e-kool ning e-hääletamine jpm. Kõigi nende teenuste kasutamine peab olema õiguspärane ja turvaline ning kuna enamik teenuseid on saadaval e-teenustena, siis ka kõigis kriisiolukordades.

RIIGI HALLATAVA KINNISVARA TAGAMINE: RAM¹

Riigi kinnisvara haldab Riigi Kinnisvara AS, kes peab tagama hoonete toimepidevuse, sh nt generaatorite töötamise elektrikatkestuse korral või abi ümberpaiknemisel, kui kasutatav hoone muutub kasutuskõlbmatuks.

RIIGI TUGITEENUSTE TAGAMINE: RAM¹

Riigi tugiteenused on tsentraliseeritud Rahandusministeeriumi hallatavasse Riigi Tugiteenuste Keskusesse.

Riigi tugiteenused on:

- ✓ personali- ja palgaarvestus
- ✓ finantsarvestus; riigi raamatupidamise koondaruannete koostamine
- ✓ riigihangete korraldamine
- ✓ toetuste kasutamise korraldamine
- ✓ dokumendihaldus- ja arhiiviteenuse korraldamine

KULTUURIVÄÄRTUSTE KAITSE: KUM

Eesti kultuuri ja eesti keele kaitse on ette nähtud Eesti Vabariigi põhiseaduse preambulis. Sellise kaitse aluseks on ka Haagi 1954. a konventsioon, mis käsitleb relvakonflikti korral kultuuriväärtuste kaitset, ja selle konventsiooni lisaprotokollid, mille Eesti on ratifitseerinud.

Kultuuriministeerium koostöös Muinsuskaitseameti ja mäluasutustega tagab toimepidevuse tõhustamisega oluliste kultuuriväärtuste kaitse ning kaitsemeetmete rakendamise kriisi korral.

SOTSIAALTEENUSTE JA HÜVITISTE TAGAMINE, SH TÖÖTURUTOETUSED JA -HÜVITISED: SOM, KOV, MKM

Sotsiaalvaldkonna kompetentsikeskus on Sotsiaalkindlustusamet, kess korraldab nii riiklike hüvitiste maksmist kui ka riiklike sotsiaalteenuste osutamist. Riiklike hüvitiste (nt vanaduspension, vanemahüvitis) ja sotsiaalteenuste (nt erihoolekanne) eesmärk on toetada inimeste iseseisvat toimetulekut, heaolu ning hakkamasaamist.

Kohalikul tasandil tagab sotsiaalteenuste osutamist ja -toetuste maksmist ka kohaliku omavalitsuse üksus.

Töö kaotanud inimesele on ette nähtud mitmeid hüvitisi ja toetuseid, mis aitavad kaotatud sissetulekuid osaliselt hüvitada ning tööotsingute ajal paremini toime tulla. Töötule maksab Töötukassa töötuskindlustushüvitist või töötutoetust.

Toetuste ja hüvitiste maksmise ootus suureneb enamasti pikaajalistes kriisides (nt COVID kriis, Ukraina sõjast tingitud energiahindade suur tõus, riigikaitseline kriis), kus inimesed võivad kaotada sissetulekuallika ning vajavad hakkama saamiseks riigi või kohaliku omavalitsuse toetust.

LAPSEHOIU TAGAMINE: KOV

Lapsehoius hoitakse koolieelikuid turvalises, eakohases, mängulises ja arendavas kasvukeskkonnas ning toetatakse nende üldoskuste arengut. KOV peab tagama lapsehoiu kõigile pooleteise- kuni kolmeaastastele lastele.

Lapsehoid peab olema tagatud ka kriisi ajal ning vajaduse korral ööpäev läbi, et võimaldada elutähtsa teenuse osutaja juures või riigikaitselisel töö- või ametikohal töötavatel inimestel jätkata oma ülesannete täitmist igas olukorras.

HARIDUSE ANDMISE TAGAMINE: HTM

Eesti Vabariigi põhiseaduse kohaselt on igaühel õigus haridusele. Selle tagamiseks on riigil ja kohalikel omavalitsustel kohustus luua tingimused hariduse kättesaadavuseks, sh rajada toimiv koolivõrk, tagada õppevahendid jms. Hariduse andmine peab jätkuma ka kriisi korral, nt COVID eriolukorra ajal mindi üle e-õppele, sest füüsilised kogunemised olid keelatud.

AVALIKKUSE TEAVITUS JA ELANIKKONNA PSÜHHOLOOGILINE KAITSE: RK, KAM, SIM, KUM, RAM, SOM, KOV

Hästi korraldatud avalikkuse teavitus toetab kriisiolukorra lahendamist ning aitab kaasa riigi kui terviku – mitte üksnes konkreetse asutuse – usaldusvärsuse tagamisele ja olukorra lahendamisele. Tõese ja täpse teabe jõudmine kriisist mõjutatud inimesteni soodustab kriisi lahendamist ning hoiab riigivõimu usaldusväärsust. Seetõttu on valitsusasutuste kohuseks kriisiolukorra kohta tõese ning täpse teabe võimalikult kiire kogumine ja levitamine, spekulatsioonidest hoidumine ning väärinfo ümberlükkamine.

Kriisi korral peavad olema tagatud toimepidevad kanalid õige ja objektiivse info edastamiseks avalik-

õiguslikus rahvusringhäälingus kahe televisiooniprogrammi (praegu ETV ja ETV+) ning kahe raadioprogrammi (praegu Vikerraadio ja Raadio4) ning avalik-õigusliku rahvusringhäälingu edastatavate veebiuudiste kaudu. Kanalite edastamiseks peab olema tagatud vastava ringhäälinguvõrgu teenuse toimimine. Lisaks tagab teavituse rakendus EE-ALARM, millega saab saata mobiiltelefonile sõnumi kõigile mõjutatud inimestele.

Põhiseaduslikest väärtustest lähtuv psühholoogiline kaitse aitab kindlustada Eesti julgeolekut. Psühholoogiline kaitse on ühiskonna sidususe ja turvatundega seotud ühiskondlike väärtuste arendamine, hoidmine ja kaitsmine. Selle eesmärk on kindlustada ühiskonna ja riigi julgeolekut ning inimeste turvatunnet, ennetada kriisi ning suurendada usaldust ühiskonnas ja riigi tegevuse suhtes. Psühholoogiline kaitse ning põhiseaduslike väärtuste omaksvõtt suurendab vastupanuvõimet Eesti-vastasele mõjutustegevusele. Oluline on tagada ka Eestis elavate eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste teavitus neile sobivate kanalite kaudu ja usaldusväärset viisil.

TERVISHOIU VÄLTIMATU ABI TAGAMINE, SH MASSKANNATANUTEGA OLUKORRAS: SOM²

Vältimatu abi on tervishoiutöötaja osutatav tervishoiuteenus olukorras, kus abi edasilükkamine või selle andmata jätmine võib põhjustada abivajaja surma või püsiva tervisekahjustuse. Igal Eesti Vabariigi territooriumil viibival inimesel on õigus saada vältimatut abi.

Vältimatu abi tuleb tagada ka masskannatanutega olukorras. Selleks korraldavad Terviseamet ja Kaitsevägi regulaarselt õppuseid, kaasates sinna ka haiglad, politsei, päästeteenistuse ja Kaitseliidu Naiskodukaitse.

Masskannatanutega olukorra võib tingida näiteks õnnetus ohtlikke kemikaale käitlevas ettevõttes, laevaõnnetus, tulekahju (nt kõrghoone, hooldekodu) või ka riigikaitse olukord.

VÄLTIMATU SOTSIAALABI TAGAMINE, SH RAHVUSVAHELISE KAITSE TAOTLEJATELE: SOM, KOV

Vältimatu sotsiaalabi on kriisi korral hädta sattunud inimesele vähemalt toidu, riietuse ja ajutise majutuse tagamine, kuni ta ei ole enam abitus olukorras.

Vältimatu sotsiaalabi on oluline ulatusliku evakuatsiooni järel, kui inimesed on oma elukohast lahkunud ja tagasipöördumine ei ole võimalik. Vältimatut sotsiaalabi osutatakse inimese vajadusest lähtuvalt ning kuni vajaduse äralangemiseni. See vajadus ei ole prognoositav ning võib kesta mõnest nädalast mitme aastani. Vältimatut sotsiaalabi korraldab kohalik omavalitsus. Kohalike omavalitsuste võime ammendumisel toetab Sotsiaalkindlustusamet omavalitsusi vältimatu sotsiaalabi andmisel.

Vältimatu sotsiaalabi tuleb tagada ka rahvusvahelise kaitse taotlejatele: sarnaselt tegutses riik koostöös omavalitsustega Ukraina sõjapõgenikke aidates.

PSÜHHOSOTSIAALSE ABI TAGAMINE KRIISIDES: SOM, KOV

Psühhosotsiaalset kriisiabi osutatakse kriisijuhtumi korral, et inimene tuleks juhtunuga toime, et vähendada juhtumi mõju tema igapäevasele tegutsemisele ning taastada iseseisev toimetulek. See aitab

tugevdada turvatunnet, vähendada stressi ja ärevust ning toetab inimese edasiliikumist pärast traumaatilist sündmust.

Psühhosotsiaalne kriisiabi keskendub inimese emotsionaalse vastupidavuse tugevdamisele, sotsiaalsete sidemete taastamisele ja psühholoogilise stressi vähendamisele. Selle oluline komponent on psühholoogilise esmaabi osutamine abivajajale, mis on inimlik, tähelepanelik ja praktiline viis toetada kriisist mõjutatud inimest. Psühholoogilise esmaabi pakkumiseks ei pea olema vaimse tervise valdkonna spetsialist, abi pakkumine on jõukohane igaühele, kes on koolituse läbinud.

Psühhosotsiaalse kriisiabi pakkumist koordineerib Sotsiaalkindlustusamet koostöös kohalike omavalitsustega ja kaasates muid partnereid.

1 Ülesanne on seotud NATO kerkuse baasnõudega, mille kohaselt peab riigikaitse kriisi korral olema tagatud valitsemise ja riigi juhtimise pidevus.

2 Ülesanne on seotud NATO kerkuse baasnõudega, mille kohaselt peab riigikaitse kriisi korral olema tagatud tervishoiusüsteemi toimepidevus, sh peab andma inimestele abi masskannatanutega olukorras.

Viimati uuendatud 16.10.2025